

Järvekaur *Gavia arctica*

Foto: Lochindorb, Highland

Foto: Mindaugas Dagys

Viigerhüljes (*Phoca hispida*)

Foto: Ivar Jüssi

VEELINNUD JA NENDE KAASPÜÜK

HÜLGED JA KALANDUS

Läänemeresel talvitub palju veelinde, nii rannalähedastel aladel kui ka kaugemal avameres. Lindude jaoks kõige olulisemad piirkonnad on kuulutatud nn tähtsateks linnualadeks. Kuni viimase ajani ei omanud sellised piirkonnad mingit kaitsestaatust. Olukord muutus pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga. Vastavalt EL Linnudirektiivile peab iga liikmesriik määratlema alad üle-euroopaliselt ohustatud linnuliikide ja rändlindude elupaikade kaitseks (nn linnualad).

Niisugustel aladel on vaja tagada piisavad kaitsemeetmed ohustatud lindudele ja ka nende elupaikadele. Selle all mõeldakse näiteks põhjataimestiku säilitamise vajadust, mida võivad ohustada süvendamine, kaadamine jne. Koos loodusaladega (EL Loodusdirektiivi alusel määratud alad ohustatud elupaikade, looma- ning taimeliikide kaitseks) moodustavad linnualad üle-euroopalise kaitsealade võrgustiku Natura 2000.

Veelindude jaoks on rändeaeg kriitiline periood. Paljud Eestit kevadel ja sügisel läbivad linnud veedavad oma suved kaugel põhjas, kus nende kokkupuuted inimesega on põgusad. Rände- ning talvitusajal muutub olukord aga täielikult. Pesitsusajal hajutatult paiknenud linnud kontsentreeruvad oma ajaloolistel rändeteedel või talvitusaladel piirkondadesse, kus tänaseks on tekkinud tihe inimtegevus.

Tõmmuvaeras *Melanitta fusca*

Foto: Kaspars Furts

Aul *Clangula hyemalis*

Foto: Karlis Millers

Selline liik on näiteks kirjuhakk. Viimase 30 aasta jooksul ligi poole oma maailma populatsioonist kaotanud kirjuhakk on turvalise talvituskohana omaks võtnud Lääne-Saaremaa lähed, just siia on kujunenud selle liigi üks olulisemaid kaitsepiirkondi kogu Läänemeres. Kirjuhakk liigub ja tegutseb ülitihedate parvedena ning moodustab väga soodsates oludes suuri liitkogumikke. Ohustatud liikidest võib esile tuua veel must- ja tõmmuvaerast ning punakurk- ja järvekauri. Lisaks uppumisele võrkudes on lindudele ohtlik ka pidev häirimine, sest rasketes ilmastikuoludes ja piiratud toiduvarude korral nõuab pidev asukohavahetus palju energiat. Kuigi meri võib tunduda suur, on inimestele ammu teada, et kalad kontsentreeruvad sageli teatavatesse piirkondadesse, millest on saanud kalurite lemmikpaigad. Niisugused alad paistavad tihti silma eriti rikka põhjaelustiku poolest ja on tegelikult olulised ka veelindudele kui tähtsad toitumisalad. Seega kaasneb kalapüügiga pahatihti ka veelindude kaaspüük. Projekti "Merekaitsealad Läänemere idaosas" eesmärgiks on välja selgitada probleemi tõsidus ning pakkuda vajadusel lahendusi, pidades silmas nii ohustatud liikide jaoks olulisi kaitsemeetmeid kui ka tarvidust säilitada aastasadade jooksul välja kujunenud traditsiooniline kalapüük.

Tuttpütt *Podiceps cristatus*

Foto: Markus Vetemaa

Krüüsel *Cephus grylle*

Foto: Markus Vetemaa

Läänemere kalavaru on üheaegselt nii tooraine kalandusele kui ka hüljeste olulisim toit. Kuna kalavaru pole piiramatut, siis tekitab ühise ressursi jagamine probleeme. Lisaks konkurentsile on aga teiseks ja ilmselt pakilisemaks probleemiks hüljeste uppumine kalurite püügivahendites ning nende poolt tekitatavad kahjustused mõrdadele ja võrkudele. Looduskaitsejate jaoks on kõige murettekitavam kaaspüügi ohvriks langevate loomade küllalt suur arv. Eeskätt on probleemiks viiger kui hallhülgest ohustatum liik ning Läänemere ainuke vaalaline pringel ehk seakala. Viimast tuleb Eestis küll haruharva ette, ent kuna tegemist on üliharuldase loomaga, siis on iga isendi surm väga kahetsusväärne. Kaluritele teeb loomulikult peamist muret hüljeste poolt tekitatud suur majanduslik kahju – lõhutud püügivahendid ning rikitud või äraviidud saak. Riiklikult vaadates vajavad lahendust või vähemalt leevendust mõlemad probleemid.

Viigerhüljes *Phoca hispida*

Foto: Markus Vetemaa

Hallhüljes *Halichoerus grypus*

Foto: Markus Vetemaa

Foto: Markus Vetemaa

Foto: Markus Vetemaa

Foto: Atis Minde

HÜLGEKINDLAD MÕRRAD

Hülgekindlaid mõrdasid on maailmas konstrueeritud küllalt palju. Nende ühiseks omaduseks on see, et püütakse üheaegselt vältida nii hüljeste kaaspüüki (uppumist mõrdadesse) kui ka muuta püügivahendit selliseks, et hülged sellest kala kätte ei saaks. Selleks asetatakse mõrra suu ette kas trossidega metallpaneel või suuresilmaline tugev võrgustik, millest mahuvad läbi küll mõrda sisenevad kalad, ent mitte hülged. Teiseks erinevuseks on see, et mõrra viimane, kala koguv osa tehakse spetsiaalsest hülgekindlast materjalist, millele loomade hammas peale ei hakka. Nii ei suuda hülged kotti sisse auku rebida ja saak jääb kalurile. Põhimõtteliselt on võimalik mõrra valmistamisel kasutada väga jämeda niidiga tavalist mõrralina, ent see kasvab meres kiiresti vetikaid täis ning muutub nii raskeks, et vähemalt väikesest paadist pole püügivahend enam hästi opereeritav. Ka paljud kalaliigid väldivad valgust halvasti läbilaskvat vetikaid täis kasvanud mõrda.

Projekti "Merekaitsealad Läänemere idaosas" raames on ostetud hülgekindlat mõrramaterjali ja jagatud seda Eesti erinevates osades püüdvatele kaluritele selgitamiseks välja modifitseeritud mõrdade kasutamise efektiivsust meie oludes. Katsete põhirõhk on Lääne-Eestil, kus konflikt hüljeste ja kalanduse vahel on teravaim. Senised tulemused on paljulubavad – katsetatav mõrralina on tõepoolest osutunud hülgekindlaks. Prognoosida võib sedagi, et kuna mõrd enam kõhutäit ei paku, kaotavad hülged kui küllalt targad loomad tasapisi huvi püügivahendite külastamise vastu. Mõrdade suu ette asetatav paneel välistab ka sissepääsu ning hilisema uppumise võimaluse. Hülgekindlate mõrdade ainukeseks puuduseks on nende kõrge hind, sest hülgekindel mõrralina maksab praegu veel palju enam kui traditsiooniline. Siiski on nii mõnedki rohkem püüdvad kalurid sellele üle minemas, sest hallhüljeste ning nende kahjustuste arv kasvab pidevalt ja endiste mõrdadega pole püük paljudes kohtades enam võimalik.

Foto: Markus Vetemaa

PROJEKTIST

Projekti „Merekaitsealad Läänemere idaosas“ eesmärgiks on kaasa aidata vääriselupaikade ning kaitsealuste liikide uurimisele ja kaitsele Eesti, Läti ja Leedu vetes. Projekti tegevuspiirkonnad on küllalt laiad, hõlmates Eesti vetes Lahemaa ja Pakri saarte ümbruse Soome lahes, terve Väinamere ning Saaremaa loode-, lääne- ja lõunaosa. Lisaks olemasolevatele kaitsealadele tegeletakse nn Natura 2000 (eelvaliku)aladega, mis moodustavad Euroopa Liidus ühtse võrgustiku, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse. Projekti esimeseks faasiks on loodusväärtuste (kalad, linnud, põhja-elustik, mereimetajad) detailne inventeerimine. Lisaks sellele selgitatakse välja piirkonnad, kus konflikt inimtegevuse (peamiselt kalapüük) ja looduskaitsealuste loomaliikide vahel on teravaim. Edasi üritatakse välja töötada lahendused, pidades silmas nii ohustatud liikide kaitset kui vajadust säilitada ka traditsiooniline kalapüük. Juhul kui sellised lahendused nõuavad lisakulutusi, siis otsitakse võimalusi sobivate finantsmehhanismide rakendamiseks.

INFO

Kui soovid rohkem informatsiooni käimasolevast projektist või alternatiivsetest kalapüügimeetoditest, siis külasta projekti lehekülge internetis:

www.balticseaportal.net.

Täiendavat informatsiooni võib saada ka projekti partnerilt Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudilt

Markus Vetemaa; tel. 7375096; 5153269, e-post: markus.vetemaa@ut.ee

Samuti oleme tänulikud igasuguse info eest, mis puudutab kaaspüüki ja sellega seonduvaid probleeme.

marine protected areas
in the Eastern Baltic Sea

Kalanduse ja looduskaitse konfliktide lahendamine

LIFE-Loodus projekti "Merekaitsealad Läänemere idaosas" raames

www.balticseaportal.net
www.balticseaportal.net

BEF

LIFE

NATURA 2000

Foto: Markus Vetemaa